

MİLLİ PROGRAMDA İŞÇİ SINIFININ ROLÜ

Teori Dergisi, Kasım 2006

Yıldırım Koç

Türkiye bugün ABD emperyalizminin ve Avrupa Birliği emperyalizminin tehdidi ve saldırısı altındadır. Emperyalizmin amacı, Türkiye Cumhuriyeti'nin parçalanması, ulusumuzun etnik kökenlere ve inançlara göre bölünmesi ve birbirine kırdırılması, Türkiye toprakları üzerinde emperyalizmin maşalığını yapacak küçük devletçiklerin kurulmasıdır.

Türkiye, benzeri bir tehdidi 1919-1922 döneminde yaşamıştı. Emperyalizmin bu dönemdeki saldırısında, iktidarı elinde bulunduran Padişah ve çevresi, emperyalistlerle tam bir işbirliği içindeydi. Daha doğru bir deyişle, Padişah ve çevresi, emperyalist güçlerin hizmetindeydi. Mustafa Kemal Paşa, bu saldırı ve ihanet cephesine karşı halkı bir milli program etrafında birleştirdi. Bu program, tarihsel olarak da ilericiydi. Bu milli programın hayata geçirilmesinde, emperyalistlerin kullandığı iki diğer güçle, bazı dini örgütlenmeler ve bazı etnisitelerle de mücadele edildi. Bu süreçte milli cephede işçi sınıfı bağımsız ve etkili bir güç olarak yer almadı. Ülkede mülksüzleşme düzeyi çok geriydi. Tam olarak mülksüzleşmiş işçilerin sayısı ve toplam nüfus içindeki oranı çok düşüktü. Ulusal bilinç ve sınıf bilinci yeterince gelişmemişti.

1919-1922 döneminde işçilerin önemli bir bölümü işgal altındaki bölgelerde yaşıyordu. İşçi sınıfına ideolojik olarak önderlik etme çabasındaki örgütlenmeler, yönlerini Anadolu'ya değil, başka yönler çevirmişti (Komünist Enternasyonal'in umudunu Avrupa işçi sınıfından kesip, sömürge ve yarı-sömürge ülke halklarına bağlaması, 1920 yılı yaz aylarındadır). İstanbul işçilerinde, Anadolu'ya geçerek Ulusal Kurtuluş Savaşı'na katılanlar veya İstanbul'da direniş örgütleri içinde mücadele edenler tabii ki vardı. Ancak, işçilerin sendikal ve siyasal örgütlerinin genel çizgisi, İstanbul'da kalmak ve anti -emperyalist mücadelede yer almamak oldu. Bu yıllarda İstanbul'da işçiler üzerinde önemli etkisi olan Hüseyin Hilmi (İştirakçi Hilmi) ise, bir grevi başarıyla sonuçlandırabilmek için, İngiliz işgal kuvvetleri komutanı General Harrington'dan önemli miktarda bir para yardımı bile aldı.

Bu dönemde işçilerin ekmek kavgası ile vatani koruma kavgası, birbirini tamamlayan bir bütün oluşturmuyordu. Türkiye'yi sömüren ve hatta parçalayan emperyalist güçler, işçilerin ücretleri ve çalışma koşullarında kötüleşmeye yol açmayabiliyordu. İşçilerin sayısı azdı. Yabancı işletmelerde çalışan işçilerin önemli bir bölümü, iç piyasaya yönelik faaliyet içindeydi ve bu şirketlerin yüksek karları, işçi ücretlerinin göreceli olarak yüksek olmasını sağlayabiliyordu. Yabancı şirketlerin dışındaki işletmelerde çalışan işçilerin, sorunlarında emperyalist sömürünün payı günümüzdeki kadar belirgin değildi. Bu dönemde işçilerin ekmek kavgaları ile vatani koruma kaygıları, günümüzdeki gibi örtüşmüyordu.

Bu ve benzeri nedenlere bağlı olarak, 1919-1922 döneminin anti-emperyalist milli cephesinde işçi sınıfı bağımsız ve etkili bir güç olarak yer almadı. Bu olgu, 1923 ve sonrasında işçi sınıfının durumunun belirlenmesinde etkili oldu.

Mustafa Kemal Paşa, anti-emperyalist millici bir program oluşturduğunda, emperyalistlerin hizmetindeki kesimler dışında tüm halkı birleştirdi. Askeri zaferin ve sonrasındaki daha zor siyasal, toplumsal ve kültürel dönüşümlerin başarısı, bu desteğe bağlıydı. Nitekim, işçi sınıfının fiili ve ideolojik önderliğinde gerçekleşen devrimlerin çoğunda da, halkın milli bir program etrafından bütünleştirilmesi esas olmuştur. 1871 Paris Komünü, Almanlara ve Fransa'ya ihanet eden burjuvaziye karşı Paris işçilerinin önderliğindeki bir başkaldırıdır. 1917 Rus Devrimi'nin başarılı olmasının en önemli nedenlerinden biri, Rusya'nın parçalanmasını önleyecek tek gücün Bolşevikler olduğuna inanılmasıydı. Çin, Kore, Vietnam devrimlerinde de emperyalist saldırıya karşı halkın birleştirilmesi ve vatan savunmasının siyasal ve toplumsal bir devrime dönüştürülmesi söz konusudur.

Bugün, Türkiye ve Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkı olan Türk milleti, varoluş-yokoluş mücadelesi içindedir. Ancak bu kez işçi sınıfı, nicel ve nitel olarak, 1919-1922 dönemindekinden çok ileridedir.

Türkiye'de üretici kitlelerin yoksullaşma ve mülksüzleşme süreci hızlanarak sürmekte, işçi sınıfı nicel olarak hızla gelişmektedir.

Türkiye'de 1980'li yıllara kadar, bir işyerinde ücretli olarak çalışanların önemli bir bölümünün kırsal bölgelerde toprak mülkiyetiyle bağı devam ediyordu. 1950'li yıllardan 1980'lere kadar kırdan kente göç, köylerde hızlı ve kapsamlı bir yoksullaşma ve ardından tam mülksüzleşmenin (köyün itmesinin) değil; altyapı hizmetleri, sağlık ve eğitim olanaklarının daha iyi olmasına bağlı olarak kentin çekmesinin ürünüydü. 1980'lerden itibaren uygulanan ve uygulattırılan politikalar, hızlı bir yoksullaşmaya, mülksüzleşmeye ve köyün itmesiyle göçe yol açmaktadır. Günümüzün işçisi, çok büyük bölümü mülksüzleşmiş, asıl gelir kaynağı işgücü satışından elde edilen ücret-aylık-maaş olan insandır.

İşçi sınıfının sayısı da hızla artmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (eski adıyla, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün) hanehalkı işgücü anketlerinin sonuçlarına göre, ücretlilerin sayısı 1988 yılı Ekim ayında 7,2 milyon iken, bu sayı 8 yıl içinde neredeyse iki katına çıkarak 13,0 milyonu ulaşmıştır. Bu rakamın içine, sayıları hızla artan belirli kesimler dahil değildir. Örneğin, eve-iş-verme sistemi içinde çalışanların çok büyük bölümü bu verilere katılmamıştır. Emekli olmasına karşın bir işyerinde ücretli olarak çalışmaya devam edenler de "işçi" olarak gözükmemektedir. Diğer bir deyişle, çok genel bir tanımla, işçi sınıfı, toplumun yaklaşık yüzde 60'ını oluşturmaktadır. Bu oran ve işçilerin sayısı artmaya devam etmektedir.

Günümüzde işçi sınıfı, mülksüzleşme ve sayı-oran açılarından olduğu kadar, sınıf bilinci açısından da geçmiştekenden çok daha ileridedir.

İşçilik bilinci, sınıf bilinci ve siyasal bilinç, birbirinden ayrı kategorilerdir.

İşçinin mülksüzleşmesi, işçilik bilinci geliştirir. Sınıf bilinci ise, temel sorunların diğer işçilerle benzer olduğunu ve ancak diğer işçilerle birlikte, tek tek ve bir sınıf olarak işverenlere karşı mücadele edilmesi durumunda sorunların aşılabileceği anlayışıdır. Bu bilinç de çoğunlukla kendiliğinden edinilir. Siyasal bilinç ise, sınıf-içi ve sınıf-dışı etmenlerin katkısıyla oluşan, sorunları siyasal platformlarda çözmeyi ve hatta kapitalizmi aşmayı öngören bir anlayıştır.

Türkiye'de işçilik bilinci ve sınıf bilinci hızla gelişmektedir. Ancak, günümüzde artık bunlar da sorunların çözümü açısından yeterli olmaktan çıkmıştır. Siyasal bilincin gelişmesi ve ona uygun davranışların benimsenmesi gerekmektedir.

Türkiye işçi sınıfında sınıf bilincinin gelişmesinde 12 Eylül 1980 darbesi sonrasında yaşanan büyük yoksullaşmanın ve hak kayıplarının önemli katkısı olmuştur. 1986-1988 grevleri, 1989 Bahar Eylemleri, 1990-1991 grev ve eylemleri, farklı siyasal görüşlerden, inançlardan ve kökenlerden insanları, ortak sınıf çıkarları doğrultusunda biraraya getirmiştir. 1993 yılında oluşturulan Çalışanların Ortak Sesi Demokrasi Platformu ve 1999 yılında kurulan Emek Platformu, gelişen sınıf bilincinin örgütsel plandaki ifadelerinin en önemli örnekleridir.

İşçi sınıfı, farklı köken, inanç ve görüşten insanları ortak sınıf çıkarları etrafında biraraya getirerek, milli programın bütünleştirici yaklaşımına da öncülük etmiştir. 1989'dan itibaren ekme kavgasında işçi sınıfı saflarında birlik-bütünlük büyük ölçüde sağlanmıştır. Şimdi yapılması gereken, vatanın savunulması mücadelesinde halkın geniş kesimlerinin birlik ve bütünlüğünün sağlanmasıdır. İşçi sınıfı, hem nicel gücü ve bilinç düzeyi açısından, hem de 16-17 yıl önce farklı platformlarda etnik köken, inanç ve siyasal görüş farklılıklarını aşip bütünleşmeyi sağlama deneyimi açısından, yeni süreçte büyük bir rol oynayabilecek

durumdadır. İşçi sınıfının dışındaki toplumsal sınıf ve tabakaların (özellikle köylülüğün ve esnaf-sanatkarın) böyle bir deneyim birikimi yoktur.

Ancak Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi 1990'lı yıllardan beri önemli sorunlarla boğuşmaktadır. ABD ve AB emperyalizmlerinin 1991 sonrasında geliştirdiği yeni saldırı stratejilerini yeterince kavrayamayan işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi, son 15 yıldır sürekli yenilgiler yaşamaktadır. İşsizlik, kaçak işçilik, özelleştirme (işletmelerin satışı, taşeronlaşma, eğitim ve sağlığın özelleştirilmesi, v.b.), yerelleşme, sosyal güvenlik, çalışma mevzuatı alanında darbe üstüne darbe alınmıştır.

İşçi sınıfına darbeler indiren bu politika ve uygulamalar, ABD ve AB emperyalizmlerinin dayatmalarıdır. Diğer bir deyişle, son 15 yıllık dönemde, Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketinin sorunlarında bir nitelik değişimi söz konusudur.

Günümüzde sorunların ana sorumlusu, ABD ve AB emperyalizmi ve onların ülkemizdeki işbirlikçileridir. Emperyalizmin saldırısının amacı, Türkiye'nin ve ulusumuzun parçalanmasıdır. Bu hedefe ulaşmada kullanılan araçlar, işçi sınıfı için de önemli sorunlar oluşturan işsizlik, kaçak işçilik, özelleştirme, yerelleşme, sosyal güvenlik sisteminin çökertilmesi gibi politika ve uygulamalardır. Vatanimize saldıran emperyalistler, aynı anda işçi haklarına da saldırmaktadır. İşçi haklarına saldıran emperyalistlerin asıl hedefi, bu yolla Türkiye'nin parçalanmasıdır. Tarihimizde ilk defa, vatanimize yönelik saldırı ile işçi sınıfına yönelik saldırı birebir örtüşmektedir. Diğer bir deyişle, ekmeğini korumak isteyen, vatani da korumak zorundadır. Vatani korumak isteyen en önemli müttefiki, vatana yapılan saldırı nedeniyle ekmeğini ve haklarını öncelikle yitiren ve örgütlenme potansiyeli ve geleneği en güçlü emekçi sınıf olan işçi sınıfıdır. Bu nedenle, Atatürk devrimini korumak ve geliştirmek görevi, öncelikli olarak işçi sınıfınındır.

İşçi sınıfının geniş kesimlerinin ve sendikal örgütlenmelerin önemli bir bölümünün bugün bu durumu kavradığını söylemek olanaklı değildir. 24 Ocak 1980 istikrar programının ve 12 Eylül 1980 darbesinin ne anlama geldiği, geniş kitlelerce ancak 6-7 yıl sonra anlaşılabilmiştir. İşçi sınıfının yaşadığı sorunların gerçek nedeninin emperyalizmin basit bir sömürü çabası değil, Türkiye'yi parçalama girişimi olduğunun ve bunun sendikal politika açısından sonuçlarının kavranabilmesi için 6-7 yıl da yeterli değildir.

Son onyıllarda sendikaların üye sayısı azalmakta, sendikal örgütler zayıflamaktadır. Sendikaların çoğu, dağın arkasındaki tehlikeleri görememektedir. Salt sendikal politika ve mücadele araçlarıyla sorun çözme döneminin kapandığı kavranılamamaktadır.

Bu süreçte kafa karıştıran bir yaklaşım, işçi sınıfı hareketinde enternasyonalizmin maddi temellerinin çok zayıf olduğu koşullarda, bazı işçilerin ve sendikaların umutlarını Avrupa işçilerine ve hatta Avrupa Birliği emperyalizmine bağlatma girişimidir.

1950'li, 1960'lı ve hatta daha sonraki yıllarda bazı işçiler ve sendikacılar, ABD emperyalizmine ve onun işbirlikçisi Amerikan işçilerine ve sendikalarına büyük değer veriyordu. Günümüzde aynı hata, sorunların çözümünde Avrupa Birliği emperyalizmine ve onun işbirlikçi Avrupa işçilerine ve sendikalarına umut bağlamak biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bugün bazı çevrelerde yaygın olan bu anlayış, üç yaygın önerme getirmektedir.

Birinci önermeye göre, Türkiye'nin demokratikleşmesi ancak ve ancak Avrupa Birliği'nin dayatmaları, güvencesi ve denetimiyle olanaklıdır. Bu yaklaşım, emperyalizm olgusuna gözlerini kapamaktadır. Bağımsızlığın ve ulusal egemenliğin olmadığı bir yerde demokrasi de olamaz. Türkiye'de demokrasiye en büyük darbeyi indiren güç, bağımsızlığımıza kasteden emperyalizmdir; ABD ve Avrupa Birliği'dir. Demokrasimizin en büyük düşmanı da aynı güçtür.

İkinci önermeye göre, Türkiye’de işçilerin sorunlarını aşabilmesinin yolu, ulusötesi şirketlerin çeşitli ülkelerdeki yatırımlarında çalışan işçiler arasında bu şirketlere karşı ortak bir mücadelenin örgütlenmesinden geçmektedir. Bu yaklaşım da, emperyalizm olgusunu gözardı etmekte, konuyu şirket düzeyinde ele almaktadır. ABD’de veya AB ülkelerindeki fabrikalarda çalışan işçinin birinci amacı, ulusötesi şirketlerin yatırımlarının az gelişmiş ülkelere ve Çin Halk Cumhuriyeti’ne kaymasını önlemektir. Bu kayış, iş olanaklarını, toplanan vergileri ve sosyal güvenlik primlerini azaltmaktadır. Emperyalist ülke işçilerinin bu çabada öncelikli müttefiki de, az gelişmiş ülke işçileri değil, fabrikaların yer değiştirmesinden zarar gören emperyalist ülke devletleridir. Bu nedenle, son yıllarda ABD ve AB ülkeleri sendikaları ile buralardaki emperyalist devletler arasındaki işbirliği daha da gelişmiş ve hatta kurumsallaşmıştır.

Üçüncü önermeye göre, emperyalizm çağında işçi sınıfı enternasyonalistleşmektedir. Bu nedenle, Türkiye işçi sınıfının en doğal müttefiki, ABD ve AB ülkelerinin işçi sınıflarıdır. Ancak, gerçek durum bunun tam tersidir. Türkiye işçi sınıfının sorunlarının temel sorumlusu emperyalizmdir; ABD ve AB ülkelerinin işçi sınıfları emperyalizme karşı çıkmamakta ve hatta emperyalizmi desteklemektedir. Bu durum bilgisizliğin ve/veya bilinçsizliğin ürünü değildir; maddi temelleri olan bilinçli bir tercihtir. Emperyalist ülkelerin işçi sınıfları bu anlayışlarını, emperyalistlere “sosyal ortak” diyerek ifade etmektedir. Emperyalist sömürü ile sağlanan ek kaynak, emperyalist ülkelerin işçi sınıflarının kapitalist düzenle uyumlu kılınmasında kullanılmaktadır. Bu durumu 150 yıl kadar önce sezen F.Engels, 1858 yılında Marks’a yazdığı mektupta, İngiliz işçi sınıfının artık “burjuva proletarya” olduğundan söz etmektedir. Söz konusu olan, yalnızca işçi sınıfının kaymak tabakasını oluşturan işçi aristokrasisinin değil, bir bütün olarak emperyalist ülke işçi sınıfının kapitalist düzenle uyumlu hale getirilmesidir. Emperyalist sömürü sürdüğü sürece, emperyalist ülke işçi sınıfı kendi patronlarına “sosyal ortak” olarak bakacaktır; çünkü gerçekten de emperyalist sömürünün getirisinin paylaşılmasında ortaklardır. Emperyalist sömürü engellendiği ölçüde emperyalist ülkelerde işçi sınıfının tavrı değişecek, ortaklık bitecek ve sınıf kavgası öne çıkacaktır. Sınıf mücadelesi ve kavgası geliştikçe de enternasyonalizm güçlenecektir. Bu nedenle, emperyalistlerle ortak olan işçileri enternasyonalist yapmanın yolu, emperyalist sömürüyü sınırlamak ve sona erdirmekten geçmektedir.

Bu koşullarda Türkiye işçi sınıfının sorunlarının çözümü, milli bir program etrafında tüm anti-emperyalist, millici ve emekten yana toplumsal sınıf, tabaka, örgüt ve bireylerle aynı cephede yer almaktan geçmektedir. Milli bir programın başarıyla uygulanabilmesinin önkoşulu da işçi sınıfının bu anlayışla milli cephede yer almasıdır.